

Instagram Paylaşımlarındaki Dinî Gündelik Göstergeler Üzerine Bir İçerik Analizi

Rukiye GEÇER*

Fatma KONU**

Öz

Instagram, yaşam pratiklerinin çeşitlendirildiği ve yeniden üretildiği bir dijital uzamdır. Dinî gündelik göstergelerin bu uzamda nasıl şekillendiği araştırmanın temel problemidir. Araştırma probleminin daha da özelleştiği nokta, geleneksel dinî görünürlükleri bir alternatif deneyim olarak sunan içerik üreticilerin öne çıkardığı bağlamlardır. Bu paralelde; beden, mekân, duygu ve mahremiyet kodlarının geleneksel dinî anlamları ve dijital uzamdaki alternatifleri çalışmanın ilgi alanıdır. Instagram paylaşımlarındaki dinî gündelik göstergeler olarak beden, mekân, duygu ve mahremiyet kodlarının analiz edildiği bu çalışmada nitel araştırma tipi ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Dinî gündelik göstergelerin geleneksel dinî görünürlük ve alternatif tavır bağlamında incelenebilmesi için; kendini dijital içerik üretici, kişisel blogger ve tanınmış kişi olarak sergileyen, paylaşım metinlerinde geleneksel dinî içerik yüklemelerine yer veren kullanıcı paylaşımlarından faydalanılmıştır. Kullanıcı paylaşımlarında dikkat çeken nokta; kullanıcıların beden dindarlığı, mekân ve duygunun dinî tamamlayıcılığı ve mahremiyet alanının dinselliğine geleneksel dinî bir anlam yüklemesidir. Kullanıcılar, modern hayatta yaşayan geleneksel dinî bireylerin yaşama deneyimlerine yönelik bir alternatif sunmuştur. Dindar kadın bedeni, bireylerin farklı yaşam ve düşünme biçimlerini tamamlayan dinî mekânsal ve duygusal bulunma, kadın bedeninin ev içi ve kamusal alandaki görünürlüğü, paylaşımlarda doğrudan yer verilen konuları oluşturmuştur. Yapılan analiz sonucunda; kullanıcı paylaşımlarını içeren örneklem grubunun, modern yaşama uyum ile geleneksel dinî inanç ve pratikleri arasında denge kurucu bir örneklendirme yaptığı gözlemlenmiştir. Bireyler modern yaşamla uyumlu hareket ederken, geleneksel dinî içeriklerin yaşamı olumlayan niteliklerini öne çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Instagram, Gündelik Hayat, Dinî Gündelik Gösterge

A Content Analysis on Religious Daily Indicators in Instagram Posts

Abstract

Instagram is a digital space where life practices are diversified and reproduced. How religious daily indicators are shaped in this space is the main problem of the research. The point where the research problem becomes more specific is the contexts highlighted by content producers who present traditional religious visibility as an alternative experience. In this parallel, the traditional religious meanings of body, space, emotion and privacy codes and their alternatives in the digital space are the areas of interest of the study. In this study, which analyzed the codes of body, space, emotion and privacy as religious daily indicators in Instagram posts, qualitative research type and content analysis technique were used. In order to examine the religious daily indicators in the context of traditional religious appearance and alternative attitude; user shares who present themselves as digital content producers, personal bloggers and well-known people and who include traditional religious content uploads in their post texts were utilized. The striking point in the user shares is the users' body religiosity, the religious complementarity of space and emotion, and the attribution of a traditional religious meaning to the religiosity of the privacy area. The users offered an alternative to the life

* Dr. Arş. Gör., Samsun Üniversitesi, e-mail: rukiye.gecer@samsun.edu.tr, orcid.org/0000-0001-7149-7606, Samsun, Türkiye

** Arş Gör., Fırat Üniversitesi, e-mail: ftuncan@firat.edu.tr, orcid.org/0000-0002-4162-9492, Elazığ, Türkiye

experiences of traditionally religious individuals living in modern life. The religious female body, religious spatial and emotional presence that complements the different life and thinking styles of individuals, the visibility of the female body in the home and public areas constituted the direct topics in the shares. As a result of the analysis; It has been observed that the sample group, which includes user posts, exemplified a balance between adaptation to modern life and traditional religious beliefs and practices. While individuals acted in harmony with modern life, they highlighted the life-affirming qualities of traditional religious content.

Keywords: Instagram, Daily Life, Religious Everyday Indicator

ATIF: Geçer, R. ve Konu, F. (2025). Instagram paylaşımlarındaki dinî gündelik göstergeler üzerine bir içerik analizi. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)*, 8(1), s. 343-369

Giriş

“Gördüğünüzden fazlasını söyleyemezsiniz.”

Thoreau (Sontag, 1999, s. 113)

Instagram’ı dikkat çekici yapan tarafı görsel paylaşımlara önem vermesidir. Bireyler Instagram’da, kullanmak istediği içeriğe yönelik bir çeşitlilikle karşılaşmakta, bu çeşitlilik içerisinde yer edinebilmektedir. Dindar benlik sunumuyla içerik üretenler de yaşam tarzları ve değer sistemlerini buradaki çeşitlilik aracılığıyla yaygınlaştırmaktadır. Susan Sontag’ın Thoreau’dan aktardığı yukarıdaki ifadede, Instagram ve gönderi açıklamalarının önemi açığa çıkmaktadır. Görselleri oluşturan fotoğraf, görselin gerçekliğine odaklanmaktadır. Fotoğrafa bakan kişi görünen ne ise onu algılamaktadır. Gönderi açıklamaları bireylerin görüneni algılamalarını kolaylaştırmaktadır.

Bu makalede, insan deneyimlerindeki “dünyaya bağlılık” ve “dünyayı dinin gösterdiği şekilde görmenin”, içeriklerinde dinî gündelik göstergeleri ön plana çıkaran Instagram kullanıcılarında, hangi açılardan sergilendiği incelenmiştir. Dindar benlikler tarafından yansıtılan bedensel, mekânsal ve duygusal deneyimlerde “dinî etki” temel bir rol oynamaktadır. Dinî gündelik içeriklerdeki bedensel, mekânsal ve duygusal işaretlere geleneksel dinî görünüm ve alternatif tavır birlikte etki etmektedir. Bu noktada biyografi bilgilerinde “tanınmış kişi”, “kişisel blog”, “dijital içerik üretici” yazan; bu yönüyle bir faillik ortaya koyan içerik üreticilerinin dindar kimlikleriyle ve paylaşımlarıyla bir referans çerçevesi oluşturduğu düşünülmektedir. Kullanıcılar kendi gündelik deneyimleri üzerinden, dünyaya bağlılık ve dünyayı dinin gösterdiği şekilde görmeye yönelik bir ideal bakış açısı oluşturmaktadır. Kullanıcı profillerinde idealize edilen durumun; dünyayı, dinin gösterdiği şekilde görerek dünyaya bağlanma şeklinde olduğu düşünülmektedir. Bu noktada kullanıcılar Instagram’da, geleneksel dinî görünümünü korumakta mıdır, yoksa alternatif bir dindarlık sunumu mu oluşturmaktadır? Buradaki dindarlık, bireylerin aidiyet ve görünürlük pratiklerine nasıl yansımaktadır? gibi sorular cevaplanmaktadır. Bu cevaplar, dindar bireylerin hayatı anlamlandırma ve hayatta yaşama biçimine yönelik alternatif değerlendirmeleri içermektedir. Takibi yapılan Instagram kullanıcıları, söz konusu alternatiflere kendi perspektiflerinden kesitler sunmaktadır. Seçilen paylaşımların ortak noktasını, “dinî pratik ve göstergeleri yaşamsal mutluluk ve pozitif hissetmenin bir koşulu olarak görme” oluşturmaktadır. Bu durum, kullanıcı paylaşımlarında, (dinî) bedensel, mekânsal ve duygusal deneyimlerle şekillenen bir alternatif tavır olarak ortaya çıkmaktadır.

Literatürde, sosyal medyada benlik sunumu ve dindarlık ilişkisini kapsayan çalışmalar oldukça fazladır. Fakat bu makalede ele alındığı şekliyle, bedensel, mekânsal ve duygusal bağlamlar üzerinden dindarlık pratiklerinin dönüşümünü inceleyen çalışmalar yeterli düzeyde değildir. Ayrıca bu çalışmada Instagram dindar bireylerin, kamusal alandaki görünürlüğüne yönelik değişime bakışını yansıtabildiği alternatif bir sanal mekân olarak ele alınmıştır. Dindar bireyler burada bir gerçeklik alanı oluşturarak alternatif deneyimlerini sergilemektedir. Alternatif beden, mekân ve duygu bu deneyimleri içermektedir. Geleneksel dinî görünüm ve alternatif tavrın deneyimlenme biçimi olan bütünleşme ve uyum perspektifini; bir görünürlük ve hareketlilik alanı olan Instagram ve buradaki paylaşımlar üzerinden okumak, araştırmanın önemini belirlemektedir. Bu çalışmada; alternatif bir tavır olarak, “dindarlığın görselleştirilmesi ve olumluluk/olumlama” gösterilmektedir. Aynı zamanda çalışmada dindarlık yalnızca ibadetlerle değil, beden sunumu, mekânın dinî anlamı ve yeniden inşa edilen bir mahremiyet alanı olarak aile çerçevesinde ele alınmaktadır. Söz konusu noktaların dijital medya ve dindarlık çalışmalarına farklı bir bakış getireceği, dinî gündelik hayatın dönüşümüne dair önemli bir tartışma açacağı düşünülmektedir.

1. Instagram, Geleneksel Dinî Görünüm ve Alternatif Tavra İlişkin Literatür

Sosyal medya genel anlamıyla; bilgi paylaşımı, kolaylık ve eğlence, zaman geçirme, kişiler arası fayda, kontrol ve iş promosyonları, formasyon arayışı, rahatlama, fikirlerin ifadesi, iletişimsel fayda, bilgi paylaşımı, başkaları hakkında bilgi edinme/gözetleme, etkinlikler hakkında bilgi edinme, sevgi, moda, sorunları paylaşma, sosyallik ve sosyal bilgi, benlik sunumu fotoğrafı gibi faktörleri içermektedir. Bu kategorileri oluşturan temel motivasyon ise ait olma ve kendini sunma ihtiyacıdır (Bulut & Doğan, 2016, s. 74). Daha özel düzeyde bir fotoğraf ve video paylaşım platformu olan (Bulut, & Doğan, 2016, s. 73) Instagram’ın benlik sunumu göstergeleri ile değerlendirilmesi, benzer bir motivasyonu içermektedir. Kim ve arkadaşları (2017, s. 536) Instagram’ı; “anların fotoğraflar aracılığıyla paylaşılması için tasarlanmış bir mobil cihaz uygulaması” olarak tanımlamaktadır. Instagram’ın ilgi görmesinin sebebi ise kullanıcıların fotoğraf çekmesine, filtreleme teknolojisi ile bunları geliştirmesine, takipçilerle paylaşmasına ve diğer kullanıcıların fotoğraflarına yorum yapmasına veya beğenmesine olanak tanımasıdır. Kullanıcılar bu yolla hayatlarına yönelik kesitler paylaşabilmekte, buradan bir sosyal etkileşim kazanmaktadır. Bu açıdan kullanıcıların kurduğu ve sürdürdüğü sanal etkileşimler buradaki aidiyetlerini temsil eden bir motivasyondur. Karakuyu ve Eğinli (2023, s. 2817) tarafından ele alınan *Sosyal Medyada Benlik Sunumu: Instagram’da Influencer’ların Benlik Sunumunda Sözsüz Davranış Unsurlarına Yönelik Bir Araştırma* başlıklı çalışmada; “saç, giyim tarzı, aksesuar, yüz ifadeleri, kaş hareketleri, dudak hareketleri, göz ve beden hareketleri, baş, el ve kol hareketleri, ayak ve bacak hareketleri, sesin perdesi, şiddeti, tonu ve temposu” içerik analizi kod dağılımı olarak verilmektedir. Kod dağılımında dikkat çeken nokta Instagram kullanımının bedensel formu ön plana çıkarmasıdır. “Bedensel olumluluk”, Instagram’ın tercih edilebilirliğini artırmaktadır. Nitekim bunlardan anlaşılan, Instagram’ın, bedensel form ve olumlu hisler etrafında bir alternatifler yelpazesi oluşturarak kullanıcıların ilgisini çekmesidir. İnsanlar bu şekilde, çeşitli kullanım seçenekleriyle karşılaşarak bir sanal piyasaya dahil olmaktadır.

Dinî gündelik göstergeler tam da bu noktada söz konusu olmaktadır. Dindar kimliklerin, bedensel form ve olumlu hisler konusunda geleneksel dinî görünümünden farklı bir benlik sunumu oluşturma beklentisi; bir ait olma ve kendini sunma ihtiyacı, Instagram’ın sunduğu alternatiflerle genişletilmektedir. Söylenen şarkıların, otorite referanslarının ve ahlaki bağlılıkların tekrar gözden

geçirilerek “zamaneleşmiş” bir dil oluşturulması (Göle, 2021, ss. 15-35) yoluyla, görünmeyi ve hareketliliği engelleyen gelenekselliğin düzenlenmesi, dinî kamusal görünürlüklerde vurgulanmaktadır. Zamaneleşmiş bir zemindeki benlik sunumlarının sosyal yaşamdaki gerçekleştirimi; bütünleşme ve uyumdur (Tuğal, 2011; Yıldırım, 2016). Bu açıdan gündelik hayatın çoğulculuk, girişimcilik ve uzlaşma temelinde organizasyonu, bütünleştirici ve uyumlu bir alternatif duruş olarak “farklı olmak”, insan deneyimini biçimlendirmektedir (Kozanoğlu, 1995, s. 124). Shelina Janmohammed (2018) benzer bir duruma işaret ederek, modernliğin bir parçası olarak bireylerin, gündelik hayat alanını genişlettiğini; bulundukları ortamlardaki tavrın nasıl entegre edildiğini ele alarak irdelemektedir. Kozanoğlu’nun (1995, s. 127) ifadesiyle “insanların kalıplarını kırmayı başarabilmesi ve seçeneklerin tamamına erişebilirliği” sözü edilen uyum ve bütünleşmenin önemli bir tarafını göstermektedir. Karşılaşılan durumda dinin ortadan kaybolmadığı, hayatın her alanında yeni form ve sembolik sistemlerle etkinliğini sürdürdüğü söylenebilmiştir. Bu etkinliğin önemli bir kısmı medyanın sunduğu anlam sahasında, yapay temsiller olarak üretilen imajlarla sürdürülmektedir. Söz konusu durum dinsel deneyimi, kendi bağlamında görünür olduğu bir gösteriye dönüştürmektedir. Gösteriye dönüşen din, kendi bağlamından uzaklaşarak yeniden kurgulanmaktadır (Eken, 2015, s. 429). Metin Eken (2021), *Çevrim İçi Din: M Nesli’nin İnanç Pratikleri* başlıklı çalışmasında, sosyal yaşamdaki bu görünürlükler ve pratiklerin sanal gerçeklikteki görünürlüğünü saha araştırması verileriyle incelemektedir. Bu çalışmada, Janmohammed’in “M Nesli” olarak ortaya koyduğu kişi ve grupların deneyimlerinden hareket edilmektedir. Buradan elde edilen sonuç ise, “ortaya çıkan popüler dini görünümün, zamanla yaygınlaşarak gündelik hayatın biçimlenmesi ve devam ettirilmesine dair referans çerçevelerine dönüşme potansiyeli taşıdığıdır.” Instagram özelinde ele alınan dinî içerikler de dindar benliklerin görünürlüğü ve hareketliliğine yönelik bir alternatif mekândır. Bir görünme ve hareketlilik yelpazesi oluşturan Instagram, dindar kimliklerin, zamaneleşmiş bir zemindeki benlik sunumlarını görselleştirmektedir. Buradaki zamaneleşme dinî bedensel form ve olumlu hisler etrafında oluşturulmaktadır.

2. Instagram, Dinî Gündelik Göstergeler ve Dindarlık

Giovanni Sartori (2006, s. 77), görüntünün, sözcüklere yer bırakmayan, görüldüğü gibi algılanan bir gerçeklik olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada dünyadaki her şey görselleşmekte (2006, s. 11), bilgilenme görerek gerçekleşmektedir. Bir sözcüğün derin anlamlarına inmek, onun anlaşılmasını sağlayacak bir bakış geliştirmek, görmeden daha tercih edilir değildir. Nitekim görüntü sunulduğunda, ona bakmak, onu görebiliyor olmak yeterlidir. Görüntü sözü aşmaktadır (2006, ss. 25-27). Gündelik göstergelerin belirlenmesindeki önemli bir noktayı da “görüntü” oluşturmaktadır. Görselleştirilen beden, mekân ve duygular üzerinden bir genel beğeni tasarlanmaktadır. Beden, mekân ve duygular üzerinden gerçekleşen bireysel haz, toplumsal beğeniye doğru hareket etmektedir (Gökçen, 2022, s. 131). Gündelik göstergelerin Instagram paylaşımlarındaki sözlü açıklamalar üzerinden okunmasında bu kıstas dikkat çekmektedir. Açıklamaların beden, mekân ve duyguların bir fotoğrafını oluşturması, sözlerin de görselleştirildiğini yansıtmaktadır.

Merleau- Ponty (2020, ss. 146-163), bedenin bir biçim olabilmesinin belli bir yönelim gerektirdiği üzerinde durmaktadır. Bu açıdan bedenin dünyada olduğunu algılaması bir şeylere doğru oluşan şemalar çerçevesinde algılanmaktadır. Ponty’in ifade ettiği yönelimden bedenin ve mekânın hangi açıdan önemli olduğu anlaşılmaktadır. Paylaşım içeriğindeki bedenin hangi

koşullara nasıl bir bedensel duruşla uyum sağlayacağı, ya da bunları nasıl kendi bedenine doğru çevireceği, beden-mekân düzleminde bir gündelik hayat belirleyenin bağlamını göstermektedir. Verili bir manzarayı algılayan bedenin (2020, ss. 341-342), yöneldiği mekâna tutunması ve burada aradığı duyguyu tespit etmesi uyum yakalamasını sağlamaktadır. Nitekim öznenin Instagram’da gösterdiği “olumlu duygu”, bir biçim olan bedenin yönelimleri ile aktarılmaktadır. Gönderi açıklamaları bu duyguyu vermektedir.

Geleneksel dinî görünülük ve alternatif tavrı belirleyen bütünleşme ve uyum, bu bağlamlarda kendini göstermektedir. (Dindar) Bireyleri kamusal alanın dışarısında tutan pratikler, kamusal görünülük talebi noktasında tekrar sorgulanmaktadır. Bu içsel talep, bireylerin şimdiye kadar uyguladığı dinî bilgi ile uyumlu değildir. Bunun için, bireylerin görünülüğü ve hareketliliğini sağlayacak alternatiflere ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin çalışanlar için iş yeri kıyafetleri, spor yapanlar için İslam’a uygun terletmeyen kıyafetler, yüzmek için bedeni örten mayolar (Çevik, 2017, ss. 22-23) alternatiflerden bazılarıdır. Ergün Yıldırım (2016, s. 314), alternatifleri içeren bu dindarlık biçiminin, yeme, içme, giyinme ve gezme gibi konularda alternatiflere sahip, göstermek, görünmek için yaşayan bir kültüre tabi dindarlık olduğunu ifade etmektedir. Bu alternatifler, bireylerin hem sosyal rollere ikna olması hem de bir aitlik ve özgürlük bilinci oluşturabilmesi (Shilling, 2003, s. 73) bakımından önemlidir. Bireylerin “kendini Müslüman hissetmeye devam etmesi”(Novaro-Yaşın, 2012, s. 237-244) koşuluyla dışarısında kaldığı pratikleri sergilemesi; bir görünülük oluşturması, (dindar) bireylerin kendini ikna olmuş, ait ve özgür hissetmesini sağlamaktadır. Alternatifler, kamusal alanda görünür olmak ve buradaki sosyal hareketliliğe dahil olarak, bireylerin bir “olumlu duygu” aramasını içermektedir. Çok daha fazla görünmek ve tanınmak (Atay, 2018, s. 16-17), bireylerin bu duyguyu hissetmesini, bu şekilde varlık sergilediğini göstermesini sağlamaktadır. Instagram’ın, bireylerin görünebildiği ve gösterebildiği; bireylere, ait ve özgür hissedebildiği bir alan açması, bir hareket alanı tanımlaması buradaki eylemlerin sözü edilen koşullarla ilişkili okunabileceğini göstermektedir.

Heidi A. Campbell (2012, s. 69-71), bireylerin geleneksel dinî görünülük ve alternatif tavrının çevrimiçi görünümüne yönelik bu durumunda, kişiselleştirilmiş ilişkiler açısından söz etmektedir. Söz konusu ilişkiler ağı, bireylerin birden fazla sosyal alan ve grup arasındaki katılımı ve etkileşimiyle yeniden üretilmektedir. Burada değinilmesi gereken bir nokta, bireylerin çevrimiçi ve çevrimdışı davranışları arasında kurduğu güçlü bağıdır. Her iki uzamda da dindar bireyler birbirine yakın deneyimlerini göstermektedir (Dereli, 2019; 2020). Bu açıdan dindar kullanıcılar geleneksel bilgi kaynakları ve yapılarıyla bunların çevrimiçi karşıtları arasında etkileşimli bir akış gerçekleştirmektedir. Bu noktada çevrimiçi deneyim, geleneksel dinî uygulamayı dijital ortama taşımayı hedeflemektedir. Mevcut dinî yapının devamlılığı, geleneksel deneyimin bozulmadan aktarılması odak noktası yapılmaktadır (Campbell, 2005, s. 7). Instagram da dinî yaşama deneyimi ve yeni kaynaklar arasında farklı yorumlamaların aktarılabilceği bir fırsatlar alanı oluşturmaktadır. Çevrimiçi bir uzam olarak Instagram’da oluşturulan alternatif tavrı geleneksel dinî görünülükle birlikte ele alınmaktadır.

Öznenin, ürettiği içerikle, ilgi görmesi ve yalnız kalmaması, terk edilmemesi, görmezden gelinmemesi, ihmal edilmemesi, damgalanmaması ve dışlanmaması Instagram paylaşımlarındaki motivasyonu oluşturmaktadır. Bu şekilde ifşa edilme korkusu değil fark edilme hazzı olumlu duyguyu tetiklemektedir (Bauman & Lyon, 2016, ss. 36-37). Hal Niedzviecki’nin (2019, s. 98-106), *Dikizleme Günlüğü*’nde örnek olarak sunduğu *Egly ailesi*, ifşa edilme korkusu ve fark edilme

hazzının anlaşılmasını desteklemektedir. Aile, kendilerine sunulan bir teklifle ünlü olmanın eşiğine gelmektedir. Teklifi kabul etmeleri sonucu günlük yaşamlarının çeşitli yerlerine kameralar yerleştirilmektedir. Sonrasında aile, herkesin ilgisini çektiği için mutlu hissederken özel hayatlarının bu kadar ifşa edilmesi ailenin bir benlik karmaşası yaşamasına yol açmaktadır. Kullanıcı paylaşımının “İslamî yaşam biçimi” olarak sunduğu gündelik içeriklerin yeniden üretimi fark edilme hazzıyla ilgilidir. Kullanıcı paylaşımlarında sunulan bedensel içeriklerdeki “helal aşk” gösterimi bu durumu örneklemektedir. Özel hayat alanını içeren bir duygu olan aşkı pratiğe dökme biçimi dinsel formun gerektirdiği şekilde sunularak ifşa edilmektedir. Kadın özne buradaki duygudan hareket ederek erkek özne karşısındaki konumuna dinsel bir içerik yüklemektedir. Bu şekilde kendi yaşamsal pratiğinde doğrudan gösteremediği bir romantik deneyimin herkesin ilgisine açık hâle getirilmesine yönelik bir alternatif oluşturmaktadır.

Anlatılanlardan hareketle Instagram, dinî gündelik göstergeler ve dindarlık dört bağlamda düşünülmektedir. Bu dört bağlam; gösteri, beden buradallığı, aidiyet ve özgürlük, alternatif tavrın ortaya çıkışıdır. Instagram insanların kişisel bilgilerini, duygu durumlarını, düşüncelerini, sosyal ilişkilerini, bedenini, giyimlerini, yeme-içmelerini ve yaşam pratiklerinin neredeyse tamamını gösterime açmaktadır. Bu noktada bireyler ne kadar az sırrı ve mahremi varsa o kadar güvenilir olduğunu düşünmektedir (Can & Ulutaş, 2021, s. 155-156). Beden, gösteri sayesinde buranın dünyasında, buraya doğru var olabildiğini algılamaktadır. Bireylerin bu güvenilir alandaki aidiyeti, “kendini Müslüman hissetmek” koşuluyla sağlanmaktadır. Dindar bedenin gösterimi, kendini Müslüman hissetmek çerçevesinde tasarlandığında, paylaşımın olumlanması gerçekleşmektedir. Bedenin dinsel bir bağlamda anlamlandırıldığı her bir detay, Müslüman hissetmeyi sağladığında Instagram sır ve mahremiyete gerek kalmayan bir alternatif mekâna dönüşmektedir.

3. Yöntem

Çalışmada, Instagram paylaşımlarındaki dinî gündelik göstergelerin analizinin yapılması, paylaşımlardaki deneyimlerin tespit edilmesiyle ilgilidir. Bu açıdan çalışma nitel araştırma tipi ile kurgulanmıştır. Bir sosyal medya platformu olan Instagram, insanların bir araya geldiği, çeşitli deneyimlere yönelik etkileşim alanı oluşturduğu bir sanal alan yaratmaktadır. Belirli bir ortam ve duruma işaret eden sanal alanın deneyimi etkileme biçimi, nitel araştırma seçimini gerekçelendirmektedir. Bu çalışmada, varsayımlar ve bireylerin bir sosyal duruma attettikleri anlamların çözümlenmesi önemli olmuştur. Ele alınan durumun araştırılması için çalışmanın aktörleri ve aktörlerin ortamını gösteren veri koleksiyonlarından örüntü ve temalar kurmak, bunlar üzerinden bir analiz yapmak (Creswell, 2020, s. 45) nitel araştırmaya işaret etmiştir. Bu şekilde eylemin sergilenmesini içeren niyet ve anlamın ele alınan duruma etkisi çözümlenebilmektedir (Miles, vd., 2023, ss. 9-10). İncelemesi yapılan profiller için, durumu çözümlemeye yarayan anlam örüntülerinin oluşturulması, içerik analizi tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Bu analiz tekniği, veri toplama materyalinin, sosyal gerçekliğin boyutlarına verdiği cevapla ön plana çıkmıştır (Mayring & June, 2000; akt. Böke, 2011, ss. 9-10). İçeriklerdeki açık ve gizli deneyimlere bağlı olarak nitel veriye dayalı anlam, tema ve kalıplar oluşturmak, metinlerdeki kişisel anlamların izini sürmek için (Zhang & Wildemuth) çalışmada içerik analizi tekniği tercih edilmiştir. Araştırma amacı ve probleminin anlaşılmasını sağlayacak örneklem grubu, çalışma yerleri veya görsel materyallerin seçimi, örneklemin amaçlı bir şekilde seçilmesini gerekçelendirmiştir. Kategorilerin doygunluğa ulaşması ile yeni bakış ve özelliklerin çıkmamaya başlaması ise verilerin doygunluğa ulaşmasına işaret

etmiştir (Creswell, 2017, s. 189). Buna bağlı olarak incelenen kullanıcı sayısını veri doygunluğu sınırlandırmıştır.

Çalışmada, takibi yapılan kullanıcı profillerinin 2024 yılı içerisindeki gönderi açıklamalarından hareket edilmiştir. Gönderi açıklamalarından hareket edilmesinin sebebi; araştırmanın metodolojik perspektifinde sözün görselleştirilmesinin ön plana çıkarılmasıdır. Jacques Ellul (2017, ss. 229-236) sözün değerini yitirmesi üzerine yazısında, her yere yayınlandığı için kalitesi tamamen yok edilen enformasyon akışı gerçekleştiğinden söz etmektedir. Bireyler bu akışta doktrinlerin ve söz rüzgârlarının onu uçurmasına izin vererek dinlemeyi bırakmakta ve fark etmeden işitmeyi reddetmektedir. Aynı şekilde kilise ve 14. yüzyıl dönemine yönelik verdiği örnek, görünen imgenin değerine atfedilen anlamı yansıtmaktadır. Bu bağlamda sözün kesildiği ve teolojik katılıktan çok uzakta kalan bir durumla; bitmek bilmeyen bir duygu taşmasıyla karşılaşmıştır. Dönem koşullarında mistik krizler ve imgelere, kendi içinde şeyler olarak tapınma söz konusudur. Söz gelimi insanlar belirli bir günde, affedilmez günahları ile ölmeyeceklerini güvenceye almak isteyerek Aziz Kristof'un imgesine bakmanın yeterli olduğuna inanmıştır. İnancın tam karşı kutbunda yer alan en akıl almaz batıl inanç biçimleriyle karşılaşmıştır. Vaizler etkililiği artırmak için mesafeyi göz ardı etmiş, gösterilene hiçbir göndermede bulunmadan imgelere tapınma öğretisini yaymıştır. Dolayısıyla öğretilen her şey imgeye atfedilmiştir. Ortada öğretilen hiçbir şey bırakmayan bu durumda, kişi kendine sunulan vaadin gerçekleşmeyeceğini başından bilmektedir. Görünen imgede, sorgulanmayan bir şeyler sunan mesajlar yalnızca gösteri niteliği taşımaktadır (Ellul, 2017, ss. 274-275). Gönderi açıklamalarında da dinlemenin, işitmenin ve anlamının yerini görmenin alması dikkat çekmektedir. Takipçinin açıklamadan öğreneceği, kullanıcının paylaşımda gösterdiği görselin kopyasıdır.

Çalışmada kadın kullanıcı profilleri deneyimleri incelenmiştir. Kadın kullanıcı profillerinin seçiminin sebebi; geleneksel dinî görünürlük ve alternatif tavır bağlamında kadın bedeninin önemli görülmesidir. Dinî gündelik göstergelerle ön plana çıkan içerikler de kadın kullanıcı profilleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kullanıcı profilleri kararlaştırılmadan önce araştırmacı tarafından benzer niyetli bir kullanıcı profili oluşturulmuş, belirli bir süre kendini kadın ve erkek olarak gösteren kullanıcı profilleri incelenmiştir. Geleneksel dinî görünüm ve alternatif tavır çerçevesinde bir beden, mekân ve duygu sunumunun kadın kullanıcı profillerinde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda kadın bedeninin Instagram'daki dinsel görünürlüğüne önem verilmiştir. Mekânsal deneyimlerin duygusal bağlamla ilişkisi de kadın deneyimi üzerinden incelenmiştir. Bedensel, mekânsal ve duygusal bağlamlarından hareket edilerek ev içi deneyimler derinleştirilmiştir. Fakat erkek kullanıcıların bu deneyimlerle mesafesi konunun dışında kalmıştır. Diğer yandan bu araştırma için paylaşımların nasıl bir etkileşim aldığı (takipçilerle etkileşim boyutu) göz ardı edilmiştir. Bahsedilen unsurlar araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmuştur.

Söz konusu gerekçeler doğrultusunda incelemesi yapılan kullanıcı profillerinin tespiti, belli aşamalarda gerçekleştirilmiştir. Kullanıcı profili seçiminde, "dinî gündelik hayat nasıl gösteriliyor?" sorusunu cevaplayan örneklerle yer verilmiştir. Araştırmada, bu soru kadın kullanıcı profilleri üzerinden detaylandırılmıştır. Gerekli analizi sağlayacak kullanıcı profillerinin seçiminde bazı şartlar koyulmuştur. Bu şartlardan ilkinin "profil içeriklerini dinî gündelik hayatını sunmak ve kendi hayatı üzerinden bir örneklik oluşturmak isteyen kullanıcıların seçilmesi" oluşturmuştur. Aile ve arkadaşlık ilişkileri, duygusal, duygusal ve düşünsel paylaşımlar bu bağlama işaret etmektedir. İkinci şart, seçilen hesapların herkese açık olmasıdır. Açık hesaplar arasından seçim yapılması araştırma

etiğini sağlamak açısından önemli görülmüştür. Diğer yandan olası bir etik ihlali oluşturmamak için hesap kimlikleri gizli tutulmuştur. Bu yüzden makale içinde verilen örnek kullanıcı paylaşımlarında doğrudan referans verilmemiştir.

Araştırmacı tarafından oluşturulan yeni kullanıcı profili aracılığıyla, yaklaşık kırk profil incelenmiştir. Profillere ulaşmada herhangi bir kullanıcı hesabına ait takip edilenler listesinden faydalanılmıştır. İncelenen profiller arasından, gündelik ve dinî hayat bağlantısında bedensel, mekânsal ve duygusal deneyimlere öncelik veren profiller, araştırma sürecine dahil edilecek profiller olarak belirlenmiştir. İncelenen 19 profil, veri doygunluğu sağladığı için daha fazla profil incelemesine gerek duyulmamıştır. Kullanıcı profillerinin biyografide sunduğu bilgiler ve 2024 yılı içindeki paylaşım sayısına Tablo 1’de yer verilmiştir. Seçilen hesaplar; dijital içerik üretici, kişisel blog, tanınmış kişi olarak kendini gösteren hesaplardır. Bu kullanıcılar içeriklerini; “*günlük hayatımdan paylaşımlar, yaşantı günlüğüm, günlükten satırlar, Islamic lifestyle, Islamic dailys, penceremden, dijital günlüğüm*” gibi küçük biyografik bilgilerle üretmiştir. Seçilen kullanıcı profillerinin yaş aralığı ise (paylaşımlardan anlaşıldığı şekliyle) 25-35 yaş arasındır. Bu kullanıcılar yeni evli veya iki çocuk annesidir. Kullanıcıların mesleki bilgilerinde ise Kuran kursu hocalığı ve öğretmenlik yoğunluk göstermektedir. Seçilen 19 kullanıcı profilinin, “dinî gündelik hayatlarını nasıl gösterdiği” sorusunu cevaplayabilecek nitelikteki paylaşımları, 1671 gönderi arasından seçilmiştir. 1671 gönderinin sınırlandırılmasının sebebi; -her ne kadar bir öncelik oluştursa da- gönderilerin tamamının günlük yaşam ve dindarlık sunumlarını içermemesidir. Bu bağlamda dindar beden, dinî mekân ve duyguyu yansıtan içerikler ayrıştırılmıştır. Son aşamada araştırma amacını karşılayan 169 gönderi kalmıştır. Seçilen 169 gönderi açıklaması üzerinden 176 kodlama yapılmıştır. Kodlamalar için MAXQDA¹(2022) programından faydalanılmıştır. Program aracılığıyla, dindar beden, dinî mekân ve duygu; dinsel mahremiyet alanı olarak aile olmak üzere üç ana kod elde edilmiştir. Kodlamaları açıklamak için makale içinde verilen örnek paylaşımlar ise takibi yapılan 19 kullanıcı deneyimini temsil edecek şekilde seçilmiştir.

Tablo 1. Takibi Yapılan Kullanıcı Profilleri ve Profil Bilgileri

Gönderi sayısı (2024 yılına ait paylaşımlar)	Kullanıcı	Kullanıcı profili/biyografi.
55	Kadın/ İK1	Öğretmen-eğitim koçu; <i>günlük yaşama dair sıcak paylaşımlar.</i>
63	Kadın/ İK2	Öğretmen Hanım
22	Kadın/ İK3	Genç bir anne, hafız talebesi; <i>günlük hayatımdan paylaşımlar</i>
43	Kadın/ İK4	Temizlik ve dini yaşantımdan kesitler. <i>Burası benim yaşantımın günlüğünü tuttuğum yer.</i>
78	Kadın/ İK5	Muallim, anne; ilim, sanat; <i>dava hanımları.</i>
90	Kadın/ İK6	Kızsal şeyler.
104	Kadın/ İK7	<i>Bir köy evi, bahçe-doğa işleri yemek, anne; küçük</i>

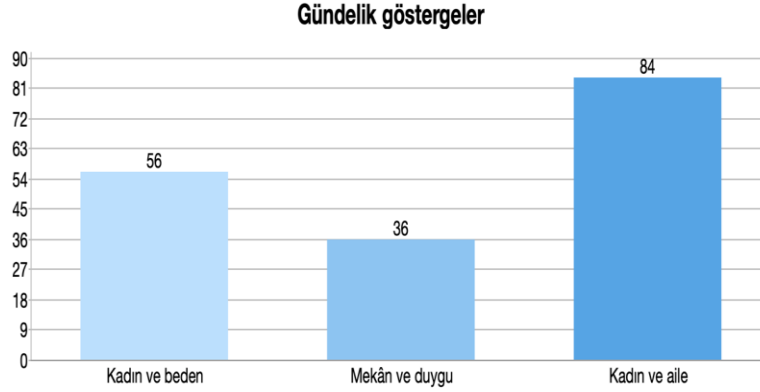
		<i>şeyler büyük mutluluk getirir.</i>
49	Kadın/ İK8	<i>Her şeyden biraz.</i> Cennetin anahtarı yuvamdan ve oğlumu ‘salih bir kul’ olarak yetiştirme çabamdan <i>ufak kesitler</i>
152	Kadın/ İK9	Okul öncesi-çocuk gelişimi
207	Kadın/ İK10	Eğitim-oyun-gezi
115	Kadın/ İK11	Evli; bilmeyen ne bilsin bizi bilenlere selam olsun.
34	Kadın/ İK12	Paylaşmak, öğretmek ve üretmek için buradayım. <i>Günlükten satırlar.</i>
55	Kadın/ İK13	<i>Islamic lifestyle/motivation/dailys.</i>
109	Kadın/ İK14	<i>Lifestyle</i>
172	Kadın/ İK15	<i>Ev, günlük yaşam, alışveriş.</i>
19	Kadın/ İK16	<i>Penceremden.</i>
29	Kadın/ İK17	Alaca bir at koşar içimde, zamansız, mekânsız nefese doğru.
25	Kadın/ İK18	<i>Burası benim dijital günlüğüm;</i> <i>Sadeleşme sürecim</i> <i>Var olana sarılmak</i> <i>Tevekkül</i> <i>Kedili bir ev.</i>
250	Kadın/ İK19	<i>Günlük yaşam/motivasyon/İslami rutinler</i> <i>Bu sayfa sana iyi gelecek.</i>
Toplam: 1671		

4. Bulgular ve Analiz

4.1. Dinî Gündelik Göstergelerin Analizi

Dinî gündelik göstergelerin belirlenmesi; takibi yapılan kullanıcı profillerinde geleneksel dinî görünüm ve alternatif tavrı içerecek şekilde oluşturulmuştur. İçeriklerde ön plana çıkan noktaları; rızık, sağlık, ibadet, ayet, güzel amel, sevgi, fıtrat, huzur, haram, helal, ahlak, şükür, dua, İslam, kadın, Müslüman kadın, tesettür, takva, sünnet, sevap, aile, hayırlı eş, hayırlı evlat, yuva, cami, mescit, Medine, Mekke, Kudüs, ezan, dünya, ahiret, cennet, nur ifadeleri oluşturmuştur. Söz konusu ifadeler takibi yapılan kullanıcı profillerindeki kadın deneyimlerinin bedensel, mekânsal ve duygusal anlamlarının geleneksel dinî görünümünden tamamen bağımsız olmadığını göstermiştir. Bireyler, Instagram gibi görsellerle ön plana çıkan bir yeni (sanal) mekânda, geleneksel dinî görünümüyle yaşamın farklı alanlarına katılabildiği bir alternatif duruş sergilemiştir.

Tablo 2. Gündelik Göstergeleri Oluşturan Alt Kodlamalar ve Frekans Değerleri

Tablo 2’de görüldüğü üzere gönderi açıklamalarıyla 176 kodlama yapılmıştır. Kodlamalar, kadın ve aileyi (84 kodlama) içeren kategoride yoğunlaşmıştır. Bunun muhtemel sebebi, dinî gündelik göstergeler üzerinden bedensel, mekânsal ve duygusal deneyim paylaşımı yapan kullanıcıların aileyi (dinî açıdan) önemli bir toplumsal aracı kurum olarak görmesidir. Bunun yanında açıklamalarda yer alan duygu paylaşımlarının mekân deneyimiyle bir arada sunulması dikkat çekmiştir. Bu durum mekân deneyimlerinin dinî gündelik hayatı desteklemesi ve bireyin Yaraticısı ile kurduğu ilişki karşısındaki hissettiklerini yansıtmalarıyla ilişkilidir. Bu yüzden mekân ve duygu (36 kodlama) birlikte ele alınmıştır. Kadın ve beden kategorisindeki kodlamalarda (56 kodlama) ise diğer iki kodlamayı destekleyici içeriklere yer verildiği fark edilmiştir. Mekân, duygu ve beden kullanıcının idealleştirdiği beden formu etrafında sergilenmesinde ise kadının ailedeki işlevleri ve tamamlanmasını destekleyici görseller kullanılmıştır. Olumlanan beden, mekân ve duygu kadının aile içindeki tamamlayıcılığı için bir temsil oluşturmuştur. Kullanıcının dindar bir bedenle, dinsel mekâna yönelimi hakikatli duyguyu bulmasını sağlamıştır. Bu duygunun kökleri aile içi rolleri tamamlamaktan geçmiştir.

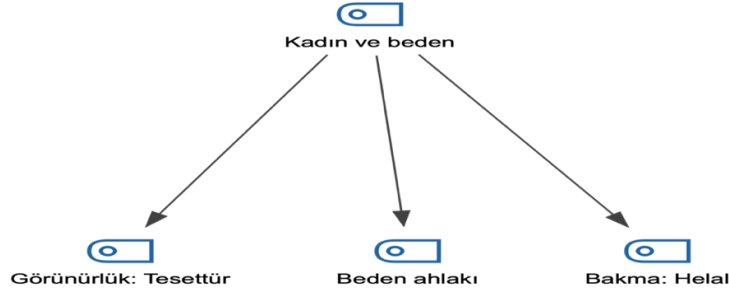
4.1.1. Dindar Beden: “Helal Daire Tüm Keyiflere Kâfi Geliyor.”

Nurdan Gürbilek (2001, ss. 35-36), toplumun, imajdan ibaret bir vitrine dönüştüğünden söz etmektedir. Burada, “dünyayla ilişkisi seyretme ilişkisine dönüşen” insanlara vurgu yapılmaktadır. Seyredilenin gerçekte nasıl olduğu, gerçekliği temsil eden kişi tarafından belirsizleşmektedir. Bu noktada seyre sunulan kimlik, imge ya da üslup, gerçekteki hâlden daha ilgi çekicidir. Sertaç Timur Demir (2017, s. 9) *Ten Medeniyeti*’nde, bedeni modernitenin hem göz alıcı hem de körleştirici tezahürü olarak yorumlamaktadır. Beden her zaman ve her yerde; göz alıcı, parlak, cilalı ve ışıklar altındadır. Bedenin yüklendiği kimlik, imge ya da üslubun her zaman ve her yerde olacak şekilde gösterilmesi, “vitrende olmakla” ilişkilidir. Bedeni kusursuzlaştıran yerli yerinde ayrıntılar, her zamanı ve yeri kapsayacak şekilde tasarlanmaktadır².

Neslihan Çevik (2017, ss. 207-209), *Türkiye ve Ötesinde Müslümanlık Modern Dünyada Din* başlıklı araştırmasında, dindarlığın daha gündelik ve bireysel boyutlarını öne çıkarmaktadır. En özet hâliyle, buradaki tiplere, ekonomik heves ve isteklerini İslami değerlerle tanımlamayı, İslami kimlik ve ilkelere modern piyasalarda yer açmayı önemsemektedir. Çok çalışmak, yaşamsal tercihlerden faydalanmak gibi bireysel kâra karşılık gelen unsurlar söz konusu tiplere yansıtan

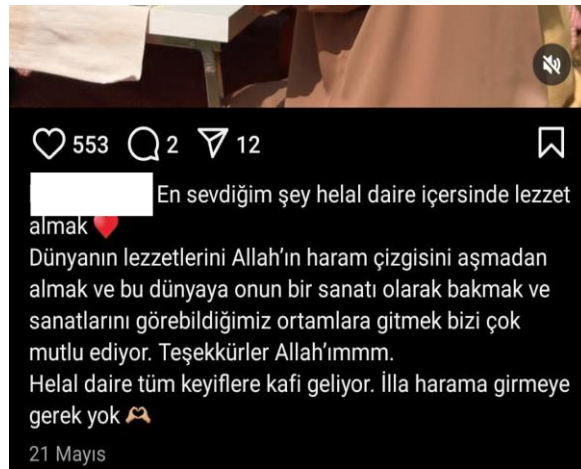
yeni dindar bireylerin önem verdiği unsurlardır. Kullanıcı paylaşımlarında da bu durumun izlerine rastlanmaktadır. Paylaşımlarda heves ve istekleri olan, dinî (İslami) kimlik ve ilkelerinin modern piyasalarda yer etmesini isteyen bireyler kendi deneyimlerini ideal bir formda sunmaktadır. Instagram profilini en yüksek düzeyde ideal bir kaliteyle sunan kullanıcılar, bir yandan geleneksel dini alışkanlıklarını gösterirken, bir yandan da yaşamın her alanıyla iç içe oldukları bir alternatif tavır sergilemektedir. Bu noktada, “helal daireyi” işaret eden, her zaman ve her yerde olan bir dindar bedeninin yaşama iç içeliği gösterilmektedir.

Şekil 1. Kadın ve Beden Kodlamasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Yukarıdaki kod modelinde, bedeni temsil eden bakma ve görünürlüğün altı çizilmiştir. Dünyaya bağlılığın, dünyayı dinin gösterdiği şekilde algılamakla mümkün olması, dindar bedensel görünürlüğü belirlemektedir. İstekleri İslami değerle tanımlama, modern kamusal alanda bir alan açma konusunda görünürlük önemli bir temsildir. Nitekim kadının dünyanın lezzetlerini “harama bakmadan” alması, tesettürlü bir beden sunumu ile gösterilmektedir. Tesettürlü beden, kadının bedensel koşullarında dinin belirleyiciliğini göstermektedir. Kadın birey bu hâliyle dünyayı “helal” bir bakma ile algıladığını, modern piyasalardaki varlığını bu “helal” ile kurguladığını; bunun üzerinden bir beden ahlâkı sergilediğini göstermektedir. Bu durumda, paylaşım içeriklerinde vurgulanan beden ahlakı, kadın ve erkek arasındaki romantik bağla açıklanmaktadır. Dolayısıyla paylaşımlar, bedensel bir görüş alanı olan bakma ile mekânları kapsayan bir genel mekân olarak dünyayı görmeyi içeren bir alternatif durumu yansıtmaktadır. Söz konusu kodlamaları içeren örnekler aşağıda açıklanmıştır:

Şekil 1.1. Bakma: Helal, Instagram Paylaşımı

Bu açıklama (İK9), bakmayı temsil eden perspektifi yansıtmaktadır. Yaşamın lezzetlerinin “helal” çerçevesinde oluşumu bu perspektifin başlangıç noktasıdır. Dünyayı Allah’ın bir sanatı olarak görmek ve algılamak koşuluyla bedeninin yaşamasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu

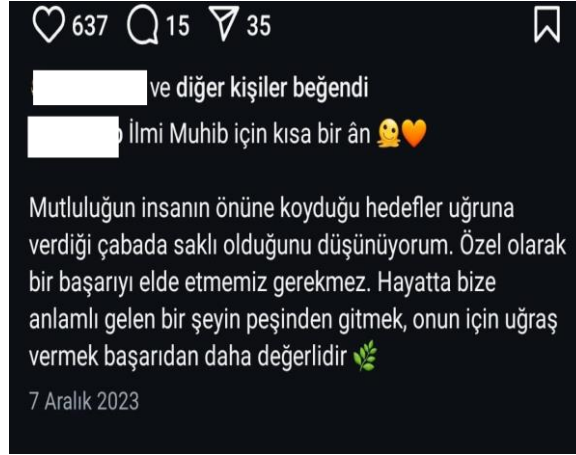
eylemler “keyfe kâfi” eylemler olarak ifade edilmektedir. Dünyayı Allah’ın bir sanatı olarak görmek ve algılamak, dindar beden belirlir bir yerdeki var olma koşuludur. Dolayısıyla bedenin buradalığı (tesettür de dahil olmak üzere) helal bir hayat gözlüğüyle tanımlanmaktadır. Görünürlük ise bu bağlantının erkek ve kadın bedeninin tamamlayıcılığı üzerinden gösterimini içermektedir:

Şekil 1.2. Görünürlük: Tesettür, Instagram Paylaşımı

Bu açıklamanın (İK12) örnek olarak kullanılmasının sebebi bedensel görünürlüğün erkeğin bedeni üzerinden tamamlanmasıdır. Açıklamanın ait olduğu görselde, kadın bedeninin tesettürlü bir şekilde ve yüz hatları kapatılarak gösterilmesi, buna karşılık erkek bedeni ve yüzünün net bir şekilde sunulması dikkat çekmektedir. Açıklamada verilen, “ben sendenim, tam kaburgandan” cümlesi söz konusu tamamlanma için bir ipucu oluşturmaktadır. Kadın ve erkeğin yaratılışıyla ilgili dinsel kültüre dair bir hatırlatma yapılarak birlikteliğin “helal” boyutu yansıtılmaktadır. Bu noktada erkek bedeninin görünmeyen kısmını temsil eden kaburgası ile kadın tesettürü arasında bir bağlantı kurulabilmektedir. Erkeğin kaburgasıyla var olan kadın tesettürlü, “ben sendenim” olarak ifade ettiği erkek ise daha görünürdür. Buna karşılık takipçi yorumlarından birinde, “...insanlar İslam’a göre yaşasa dünya güzel bir yer olur. Müslüman olduğunu söyleyen bir sürü insanda bir Müslümanda olması gerekenler yok, olmaması gerekenler var maalesef. Ne kadar olması gereken gibiyse bir Müslüman, o kadar iyi. İslami yaşamla gelecek olan medeniyet, doğru üslup, haklar, adaletle öyle bir aydınlık olur ki etraf” ifadeleri kullanılmaktadır. Bu ifadeler paylaşım içeriğindeki tamamlanmanın “İslam’a göre yaşamak” olduğu yönündeki kanaati desteklemektedir. İslam’a göre yaşamak ve olması gerektiği gibi davranmak, “helal” yaşama perspektifini yansıtmaktadır. Bu perspektif doğru üslubu, hakları ve adaleti getirerek yaşamı aydınlatmaktadır. Sonuç olarak verilen örnek; Allah için seven, ahlaki tesettürlü beden gösteriminin, bedenin olumlanmasını içerdiğini göstermektedir. Bu hâliyle modern insanın hayatının bir parçası olan romantik deneyim, geleneksel dinî insanın var oluş koşulu olarak temellendirilerek bir alternatif oluşturulmaktadır.

Şekil 1.3. Beden Ahlakı, Instagram Paylaşımı

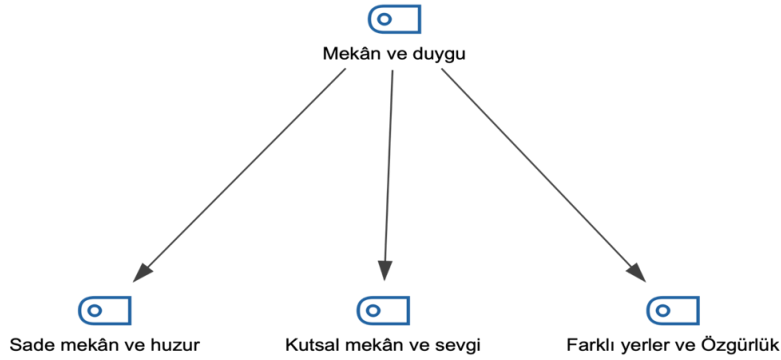
Bu açıklama³ (İK5), Allah için seven, ahlaki tesettürlü beden gösteriminin anlamını yansıtmaktadır. Açıklamanın ait olduğu görselde, kitaplıklı bir oda, mum ışığı, odayı betimleyen bir kanaviçe işlemesi, “Allah için” başlıklı bir kitap sayfası ve tablette izlenen dinî video gösterimi dikkat çekmektedir. Bu noktada, “mutluluğun insanın önüne koyduğu hedefler uğruna verdiği çabada saklı olduğunu düşünüyorum” şeklindeki paylaşım açıklaması, bedenin hedefler doğrultusundaki hareketine vurgu yapmaktadır. Görsel ve açıklamadan anlaşıldığı şekliyle hedefleri belirleyen nokta, Allah için hissetmek ve bedeni bu his doğrultusunda koşullamaktır. Kamusal alandaki varlık sebebini “dava hanımı olmak” etrafında belirleyen İK5, bedensel koşulunun bu motivasyondan beslendiğini göstermektedir. İK5, farklı yaşam ve düşünme biçimlerine yönelik mesafesini de bu bağlamda oluşturmaktadır. Dolayısıyla dindar bireyin beden ahlakını, İslam’a göre yaşamak oluşturmaktadır.

Gönderi açıklamalarından edinilen deneyimler, Katherina Bullock’un (2005, s. 161) tespitiyle benzeşmektedir. Bullock, *Müslüman Kadınları ve Tesettürü Yeniden Düşünmek* başlıklı çalışmada, örtülü olarak umumi yerlerde bulunan kadınların da normal insanlar gibi yaşadığını gösterdiği yönünde bir sonuçtan söz etmektedir. Instagram da bu umumi yerlerden biri olarak düşünülürse, tesettürlü kadınların buraya yansıttıkları normalliklerin söz konusu çerçevede olabileceği söylenebilmektedir. Buradaki paylaşımlarda sosyal, yaşamın çeşitli alanlarında söz sahibi olabilen, sıradan hayatları, duygu ve düşüncelerini rahatlıkla gösterebilen kadınların, yaşamsal alanları “dünyayı Allah’ın bir sanatı olarak görmek” etrafında olumladığı fark edilmektedir.

4.1.2. Dinî Mekân ve Duygu: “Farklı Yaşam ve Düşünme Biçimlerini Deneyimlemek”

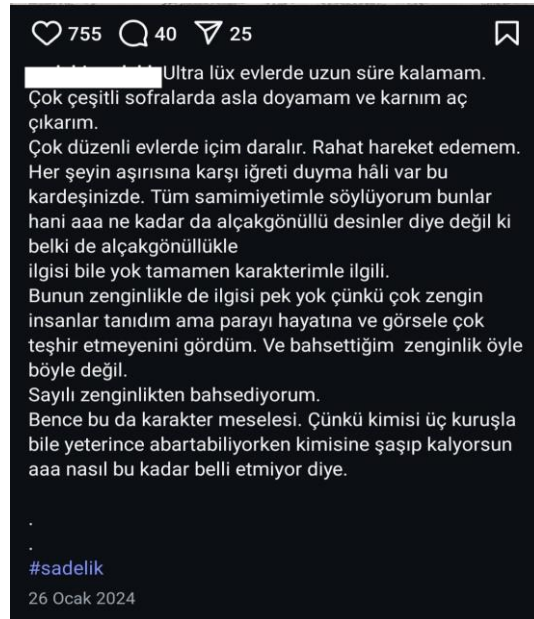
Dinî mekân ve duygunun gösteriminde üzerinde durulan alternatif deneyim; farklı yaşam ve düşünme biçimlerini deneyimlemektir. Kullanıcı paylaşımlarındaki farklı yaşam ve düşünme biçimleri; sade, kutsal ve farklı yerler olarak ifade edilmektedir. Paylaşımlarda; dünya, ev, cami, mescit, Medine, Mekke, Kudüs, Bosna Hersek, İran, Buhara, ahiret, cennet gibi mekânlar yer almaktadır. Kullanıcılar buradaki mekân deneyimleri üzerinden duygusal bir tamamlanma yaşamaktadır. Söz konusu kodlamaları içeren örnekler aşağıda açıklanmıştır:

Şekil 2. Mekân ve Duygu Kodlamasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Yukarıdaki kod modelinde mekânsal deneyimler ve bunlara karşılık gelen duygusal ve düşünsel tamamlanma gösterilmektedir. Paylaşımlarda; sade mekân huzurla, kutsal mekân sevgiyle, farklı yerler özgürlükle tamamlanmaktadır. Dindar bireylerin dinsel mekânlara yöneliminin huzur, sevgi, özgürlük gibi hislerle tamamlanması; modern beden, mekân ve duygunun karşısında duran geleneksel dinî beden, mekân ve duygunun bireylerin tercih alanlarında olmaya devam ettiğini göstermektedir. Bireylerin buradaki alternatif tavrı; kadınların ev, kutsal ve özgürlük bakımından söz sahibi olması ve kendine bir alan açması üzerinden gösterilmektedir. Söz konusu kodlamaları içeren örnekler aşağıda açıklanmıştır:

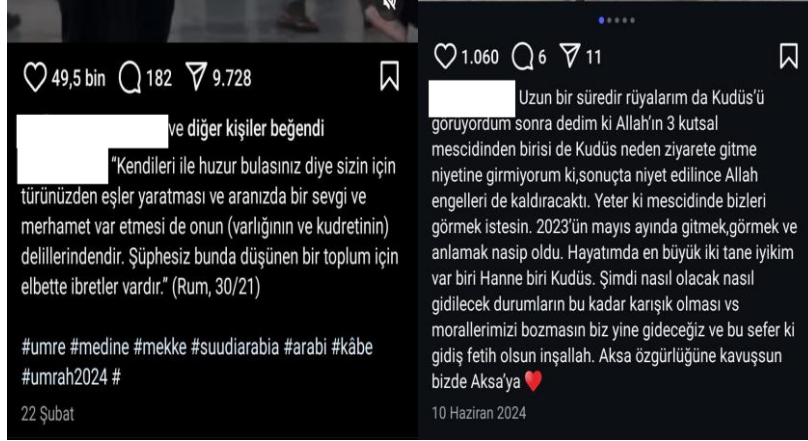
Şekil 2.1. Sade Mekân ve Huzur, Instagram Paylaşımı

Bu açıklama (İK4), mekânsal deneyim ve duyguyu, ev-sadelik-huzur çerçevesinde göstermektedir. Paylaşım, lüks ve düzenli evler, çeşitli sofralardan duyulan rahatsızlık vurgulanmaktadır. Bu şekilde kullanıcı, gündelik hayat rutinindeki öneminin altını çizerek sadeliği, alçakgönüllü olmak (bunu karakteristik bir durum olarak göstermek) şeklinde olumlamaktadır. Hayat rutinlerinde sadeliğe öncelik veren insanlar, rahat hareket edebildikleri huzurlu bir hayat sürdürebilmektedir. Paylaşım içeriklerinde dikkat çeken nokta ev ve yuva benzetmesidir. Evdeki sadelik ön planda tutularak bir yuvada olmakla hissedilen huzurun yakalanmasından söz edilmektedir. Bu noktada sadelik, bireylerin alçak gönüllü karakteristiğini öne çıkarmaktadır.

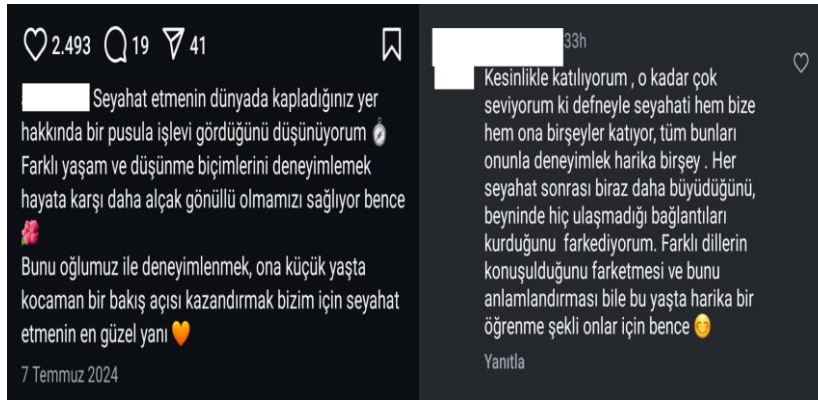
Bedensel ahlaktaki sadeliği de buradaki rahat hareket oluşturmaktadır. Bedenin açlığı, doyması veya huzur bulması bu rahat hareketle ilgilidir. Dolayısıyla paylaşımlardaki mekân deneyimlerinde gösterilen alternatif tavrı sadelik oluşturmaktadır.

Şekil 2.2. Kutsal Mekân ve Sevgi, Instagram Paylaşımı

Yukarıdaki açıklama (İK12), mekân ve sevgi ilişkisini kutsal yerler üzerinden yansıtmaktadır. Bedenlerin birlikteliği Kâbe manzarasıyla gösterilerek, bu duygusal bağ oluşturan sevgi, bir ayet aracılığıyla paylaşılmaktadır. Bu şekilde kadın ve erkek arasındaki ilişki, “Allah için sevmek” çerçevesinde olumlanmaktadır. Paylaşımın açıklama kısmında verilen, “kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.” (Rum, 30/21) ayeti Kâbe ve evlilik deneyimiyle birleştirilerek pozitif yönlü bir duygu aktarımı sağlanmaktadır. Bu şekilde dindar bireyler, dinî mekân ve dinî duygu arasında bir bağlantıyı bedensel bir forma dönüştürmektedir. Diğer yandan “Aksa’nın özgürlüğü” açıklaması ile beden birlikteliği paylaşılarak Aksa, beden ve duyguların özgürlüğü arasında bir bağlantı kurulmaktadır.

Şekil 2.3. Farklı Yerler ve Özgürlük, Instagram Paylaşımı

Yukarıda örnek olarak kullanılan paylaşımda (İK10), seyahat etmek, farklı yaşam ve düşünme biçimlerini deneyimlemek ve bireyin hayattaki yerini tanımlaması arasındaki bağa değinilerek içerik oluşturulmaktadır. Paylaşımda mekânsal deneyimin içeriğini Bosna Hersek’in oluşturması dikkat çekmektedir. Açıklamayı temsil eden görselde karı-koca birlikte çekilmiş bir fotoğraf paylaşımı yapılmaktadır. Bu şekilde özne ve düşünce arasında bir bağlantı kurulabilmektedir. Seyahat ederek (farklı mekânsal koşullarla kendi koşulları arasında bağlantı kurarak) farklı yaşam ve düşünme

biçimlerini deneyimleyen, bu deneyime çocuklarını dahil ederek bakış açısını genişlettiğini ifade eden anne ve baba, bu hâliyle mutlu bir aile görüntüsü sunmaktadır. Ayrıca yorumlardan birinde, *her seyahat sonrası biraz daha büyüdüğünü, beyinde hiç ulaşamadığı bağlantıları kurduğunu fark ediyorum. Farklı dillerin konuşulduğunu fark etmesi ve bunu anlamlandırması bile bu yaşta harika bir öğrenme şekli...*” olarak ifade edilmesi bu bakış açısının olumlandığını göstermektedir. Bu şekilde seyahat deneyiminin duygusal ve düşünsel anlamlarının, bedenlerin birlikteliği ile somutlaştırıldığı fark edilmektedir. Burada da mekâna doğru hareket eden bedenin farklı anlamlarının keşfedilebileceğinin altı çizilmektedir.

Sonuç olarak Instagram paylaşımlarında, gündelik hayatın duygusal ve düşünsel anlamlarının gösteriminde mekânsal olumlamanın belirleyici olduğu fark edilmektedir. Paylaşılan fotoğraflar ve gündelik çekimlerin mekân ve duygu gösterimini vurgulaması, bunlar üzerinden bir benlik sunumu paylaşımı yapılması kullanıcının içeriğini belirlemektedir. Instagram paylaşımları için önemli bir belirleyici olan filtreleme seçeneği dikkate alındığında, sunulan kesit her koşulda olumlu hissettiren⁴ bir yaşam tarzını temsil etmektedir. Instagram’ın öne çıkan bir özelliği olan filtreleme seçeneğiyle, geleneksel dinî değerlerin olumlandığı mekânsal deneyim bir alternatif tavır oluşturmaktadır. Bu noktada ev sadelik ve huzurla, Kâbe kutsala bağlılık ve sevgiyle, farklı ülkeler duygusal ve düşünsel özgürlükle tamamlanmaktadır. Bunun dışında yer alan mekânları ise cami, mescit ve köy oluşturmaktadır. Buralarda da insan eyleminin doğallığına vurgu yapılmaktadır.

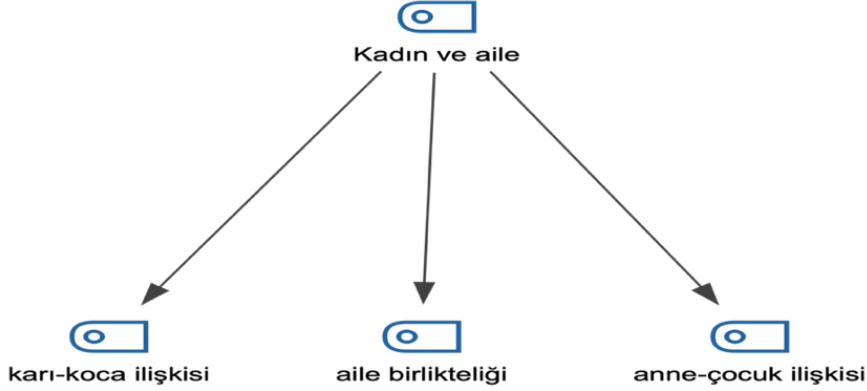
4.1.3. Dinsel Mahremiyet Alanı Olarak Aile ve Kadın: “Elhamdulillah ki Ev Hanımıyız, Anneyiz ve Kadınız.”

Zygmunt Bauman ve David Lyon (2016, s. 54), aktif bir facebook kullanıcısının bir günde beş yüz yeni arkadaş edindiğini dile getirerek övündüğünü ifade etmektedir. Bu sayı, insanın ömrü boyunca edinemediği bir arkadaş sayısına tekabül etmektedir. Ayrıca yapılan bir araştırmanın neticesinin bir insanın tanışabileceği insan sayısının yüz elli civarını geçmeyeceğini gösterdiğini aktarmaktadır. Sosyal medyanın duyularla erişilemeyecek kadar insan sayısına ulaştırdığı düşünüldüğünde bu kadar kalabalık hayal dahi edilememektedir. Araştırma çerçevesinde ele alınan Instagram kullanıcılarının, paylaşımdan aldığı etkileşimle ulaştığı insan sayısı yüz elli insandan çok daha fazlasıdır. Anna Piela (2023, s. 291), YouTube’daki yaşam akışı videoları üzerinden kadınların peçe takma serüvenini incelediği yazısında, benzer bir duruma işaret etmektedir. Burada takipçilerin kullanıcı deneyimini etkileyen tarafı, peçe takan kadınların yaşam akışına yönelik bir söylemsel alan oluşmasıdır. Bu noktada benzer yaşama deneyimine sahip, duyularla erişilemeyecek düzeyde insan bir araya gelmekte, sanal uzamda bir kamusallaşma sergileme fırsatı edinmektedir.

İlgili çalışmada incelenen videolardan birinde kadın kullanıcı, “bir kadın başkalarına kendini nasıl gösterdiğini seçebilmelidir. İşte ben de toplumun huzuruna böyle çıkıyorum.” (Piela, 2023, s. 288) şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Kullanıcının ifade ettiği bu durum, Instagram paylaşımlarındaki durumu da doğrulamaktadır. Instagram paylaşımlarında da kullanıcılar, dijital günlük olarak kullandığı bir sanal odada, kişisel ve aile içi deneyimlerini sunmaktadır. Bu şekilde başkalarına kendini gösterme biçimini bir yaşam akışı deneyimi olarak sunmaktadır. Öznenin gördüklerini gören, duyduklarını duyan birilerinin varlığı üzerinden bir görünürlük oluşturmaları bir gerçek dünya kanaatini (Arendt, 1994, s. 75-76) güçlendirmektedir. Kullanıcıların buradaki

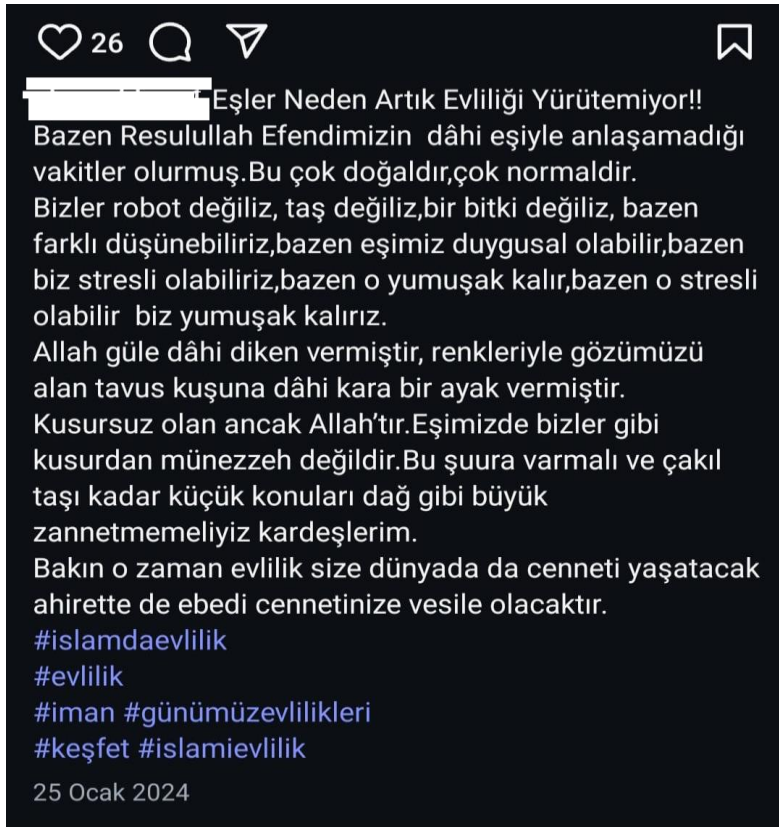
kalabalığı dikkate alarak paylaşım yapması, deneyimlerini gösterebildikleri bir alternatif kamusal alan oluşturduklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Şekil 3. Kadın ve Aile Kodlamasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

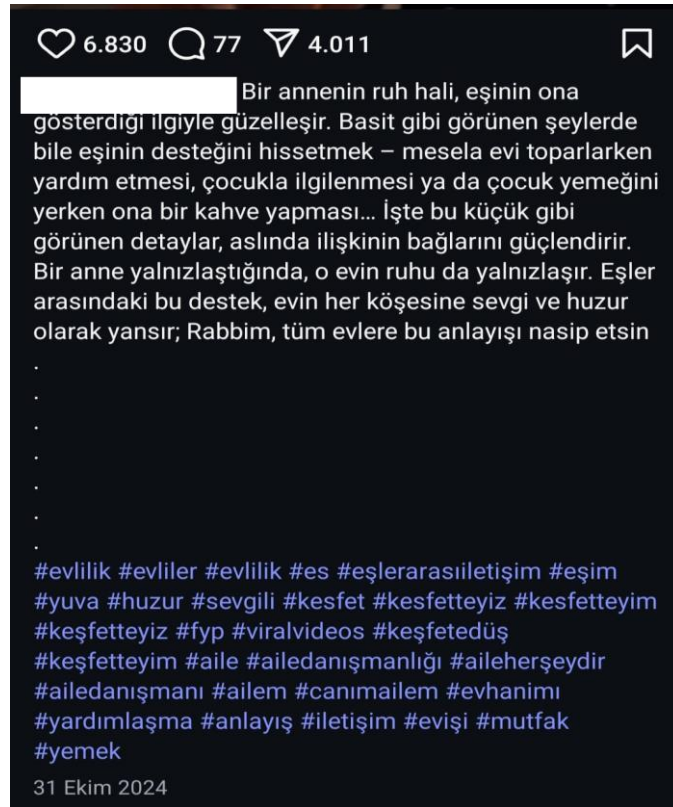
Yukarıdaki kod modelinde dinsel mahremiyet alanı olarak ele alınan aile içi ilişkiler vurgulanmaktadır. Genel olarak paylaşım açıklamalarında dikkat çeken nokta; dinî gündelik hayat sunumunda bedensel, mekânsal ve duygusal koşulun, karı koca ilişkisinin gerekçesi bağlamında oluşturulmasıdır. Bu ilişkinin dinsel koşulun gerektirdiği gibi sürdürülmesi durumunda nitelikli bir anne-çocuk ilişkisi kurulmaktadır. Nitekim karı-koca ilişkisi ve anne-çocuk ilişkisi de aile birlikteliği bakımından önemli görülmektedir. İlişkilerin hangi düzeyde ve nasıl olması gerektiğini gösteren paylaşımlar, ev içindeki gündelik rutinlerden ilişkilere, bir mahrem alan sunumu etrafında sürdürülmektedir. Söz konusu bağlamda kodlamaları içeren örnekler aşağıda açıklanmıştır:

Şekil 3.1. Karı-Koca İlişkisi, Instagram Paylaşımı

Takibi yapılan Instagram kullanıcılarının ortak bir noktası karı-koca ilişkisine yönelik bilgilendirmelere sık sık yer vermeleridir. Bu ilişkinin sağlıklı ilerlemesi, aile birlikteliğinin sürdürülmesi ve bireyin kendi dünyasındaki varlığını anlamlandırması konusunda önemli görülmektedir. Öyle ki yukarıdaki paylaşımda da (İK18) “dünyada cenneti yaşamak”, iyi bir evlilikle eş değer görülmektedir. Genel olarak paylaşımlarda da, “neyim varsa sensin, neyim eksikse yerine sensin”, “o kadar yanımdaydın ki kimsenin yokluğunu fark edemedim”, “yol güzeldir yoldaş güzelse”, “içimdeki çocuğun gideceği park hep sensin”, “ev bir kişidir, ve sen benim evimsin”, “evimde şenliksin bahçemde bahar” gibi ifadelerle karşılaşılmaktadır. Verilen görsel tüm bu ifadelerin anlamına dair genel bir örnektir. İncelenen profillere göre de iyi bir karı-koca ilişkisi; bir tamamlanma, hayatın güzelliği, evde olmak gibi anlamlar içermektedir. Burada görüldüğü şekliyle bir kişiyle olmak, evde olmak gibi bir mekân gösterimiyle tanımlanmaktadır. Ayrıca kadının yaşadığı helal ilişkiyle kadın bedeninin dünyadaki iyi oluşu arasında “cennet”, bir iyi mekânı temsil etmektedir.

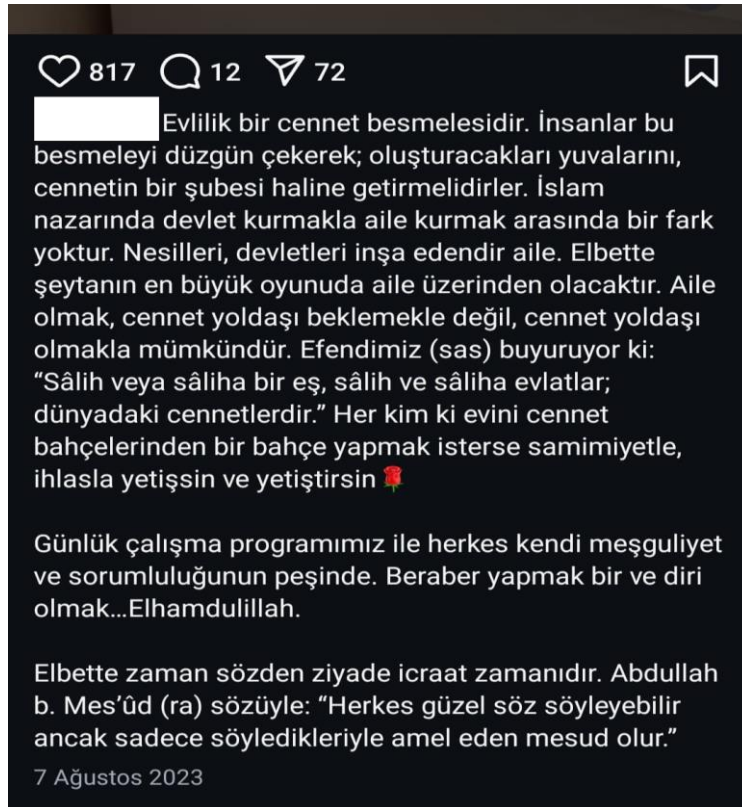
Şekil 3.2. Anne-Çocuk İlişkisi, Instagram Paylaşımı

Takibi yapılan Instagram kullanıcılarında, samimi bir karı-koca ilişkisine bağlı olarak, anne-çocuk ilişkisinin nasıl olması gerektiğine yönelik bireysel bir tecrübeye yer verilmektedir. Yukarıda kullanılan paylaşımda (İK15), “annenin ruh hâli” olarak ifade edilen durum bunu karşılamaktadır. Burada annelik ve annenin eşinden aldığı ilginin evin diğer işlerinde motivasyon sağlayıcı olduğu ifade edilmektedir. Bu ilgi de evi toparlarken yardım etmek, çocukla ilgilenmek, kahve hazırlamak şeklinde verilmektedir. Bakıldığında, gündelik rutinler olarak tanımlanabilecek söz konusu etkinlikler, ilişki bağlarını kuvvetlendirici birer eylem olarak görülmektedir. Aksi durumda annenin

yalnızlaşması; evin ruhunun kaybolma riski ortaya çıkmaktadır. İK15 başka bir paylaşımında, “...Peygamber Efendimiz (s.a.v.) temizliğin sadece dış görünüşle sınırlı olmadığını, kalbin de temizlenmesi gerektiğini öğretiyor. Siz günlük işlerinizi yaparken neler hissediyorsunuz? Belki de bu sıradan anları anlamlandırmak huzuru yakalamanın sırrıdır. Haydi siz de düşüncelerinizi ve dualarınızı yorumlarda paylaşın” diyerek bu durumun anlamını açık etmektedir. Kullanıcı, rutinin bir parçası olmaya yönelik huzursuzluğu “kalbin de temizlenmesi” olarak olumlamaktadır. Bir başka kullanıcı, “canım hanımlar, cihatınız evinizdir. Yaptığınız her şey bir niyetle ibadete dönüşür. Bu kıymet bu dünyada başka kim içindir ki? Elhamdulillah ki ev hanımıyız, anneyiz ve kadınız” (İK19) ifadeleriyle söz konusu temizlenmede ev hanımı, anne ve kadın olmanın önemini vurgulamaktadır.

Şekil 3.3. Aile Birlikteliği, Instagram Paylaşımı

Takibi yapılan Instagram kullanıcılarında aile birlikteliği için; rızık, sağlık, ibadet, güzel amel, sevgi ve huzur, yuva, cennet, nur ifadeleri kullanılmaktadır. İK5’ten alınan yukarıdaki paylaşım⁵, bunları “evlilik bir cennet besmelesidir” ifadesiyle genelleştirmektedir. Besmelenin anlamından hareketle evlilik, cenneti kazanmak için bir başlangıç noktası gibidir. Besmelenin düzgün çekilmesiyle de birliktelik bir cennet şubesi hâline gelmektedir. Nitekim evliliğin öneminin sebebi aile olmaktır. Ailede temel bir rol alan biri olduğuna idrak ettiğinde kadın, samimiyetle ve ihlasla yetiştirmekte ve yetiştirmektedir. Diğer yandan “salih ve salih bir eş, salih ve salih evlatlar;

dünyadaki cennetlerdir” ifadesinde de aile birlikteliğinin bir cennette olma hâli olarak tasvir edildiği fark edilmektedir. Görüldüğü üzere burada, dış ve iç bedenın ihtiyaçlarını oluşturan rızık, sağlık, ibadet, nur, amel, sevgi ve huzur; mekânsal dayanakları oluşturan yuva ve cennet, evlilik ve besmeleyle tamamlanmaktadır. Bu noktada bedenın ait olduğu yer olarak “cennet”, bedenın ulaşabileceği en iyi mekândır. Evlilik ise bedenleri buna ulaştıran bir başlangıç vesilesidir. Dolayısıyla aile birlikteliğini olumlayan belirleyici unsur, evin cennet bahçelerinden bir bahçe olmasıdır. Ancak böyle olduğunda ev bir yuvaya dönüşmektedir.

Sonuç olarak; dinî gündelik göstergeler arasında değerlendirilen dinsel mahremiyet alanında kadın bedenının var oluşu, geleneksel dinî rollerden tamamen bağımsız değildir. Nitekim genel anlamda dinî gündelik göstergelerle oluşturulan alternatif tavır, geleneksel dinî görünürlüğün karşısında bir alternatif tavır değildir. Buradaki alternatif tavır geleneksel dinî görünürlüğü içermektedir, aynı zamanda bireylerin görünürlüğü ve hareketliliğini de içermektedir. Dindar beden, dinî mekân ve duygu, dinsel mahremiyet görselleştirilmekte, bu görselleştirme geleneksel dinî görünürlüğü temsil eden göstergelerle olumlanmaktadır. Bu şekilde dindar bireylerin görünürlüğünü artırdığı, kendini Müslüman hissederek buradaki hareketliliğe katıldığı bir alternatif kamu oluşturulmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, Instagram paylaşımlarındaki dinî gündelik göstergeler, kendini dijital içerik üretici, kişisel blogger, tanınmış kişi vs. gibi failliklerle sunan içerik üreticilerin paylaşımları üzerinden incelenmiştir. Kullanıcılar failliklerini, İslami dijital günlüğüm, Islamic lifestyle, İslami rutinler gibi nitelendirmeler üzerinden sergilemiştir. Kullanıcı içeriklerindeki dinî gündelik göstergeler, geleneksel dinî görünürlük ve alternatif dinî sunumlar arasında bir etkileşim olduğunu göstermiştir. Nitekim bireyler, modern yaşama uyum sağlamaya dinî pratikleri üzerinden bir örneklik oluşturmuştur. Bu noktada dindar kadın kullanıcılar için Instagram, sadece gündelik hayatlarını teşhir ettiği bir platform değildir. Kullanıcılar, inanç ve değerlerini örneklendiren tasarımlar oluşturarak kendi deneyimleri üzerinden makul bir dindarlık kurgusu yapmıştır.

Kullanıcı profillerinde dikkat çeken başka noktalar da olmuştur. Kullanıcılar mahremiyeti önemsedikleri için paylaşımların bedensel bir teşhire dönüşmesinden kaçınmaktadır. Bu bağlamda kullanıcılar dindar beden, dinî mekân ve duygu ile ev içi ilişkilerini dinî değerler ve ahlaki sınırlandırmalara bağlı kalarak sunmaktadır. Fakat teşhirden tamamen uzaklaşmış da değildir. Dindar kullanıcılar; geleneksel değerler, dinî yaşam biçimleri ve modernleşme arasında bir denge kurmak, bu dengenin olabilirliğini örneklendirmek için mahrem alanını alternatif bir dinsel mahremiyet alanı olarak göstermektedir. Bu anlamda dua, ibadet, tesettür, mekân, ev içi ilişkiler gibi unsurlar moda, seyahat, çalışma hayatı vb. üzerinden alternatifleştirilmektedir. Alternatifleri belirleyen önemli bir nokta olumluluk/olumlamadır. Olumluluk, modern yaşama biçiminin dinî gündelik referanslarla olumlanması şeklindedir. Kullanıcılar bu şekilde takipçilerine modern yaşamda dinî hassasiyetlerin korunabileceği bir örnek yaşam biçimi sunmaktadır. Bakıldığında dindar kadınların Instagram kullanımı, hem modern yaşamla yani onların kendi ortamlarıyla uyumlu hem de bu ortama mesafelidir. Sundukları bedensel, mekânsal ve duygusal içerik diğer kullanıcılarla benzerlik gösterse de içeriklerin referans noktasının bir dinî değer ve ahlak çerçevesinde olması, kullanıcıları farklılaştırmaktadır. Dindar kullanıcı profilleri için Instagram

kullanımı; inanç ve alternatif yaşama biçimlerini yansıttıkları, bunlar üzerinden bir örnek model olabildikleri, dinî değer ve tutumlarını modern yaşamda görünür kıldıkları bir alternatif kamu oluşturmuştur. Kullanıcı paylaşımları bu açıdan sorumluluk alma ve örneklik oluşturma amacı taşımıştır. Dolayısıyla kadın kullanıcılar, hem kendilerini ifade ettikleri bir kamu oluşturmuş hem de takipçileri için olumlu bir etki oluşturan, takipçilerin yaşamsal deneyimlerini anlamlandıran bir içerik yüklemesi yapmıştır.

Anlatılanlar etrafında bundan sonraki yapılacak çalışmalar için bazı tavsiyelerde bulunulabilir. Bu araştırmada kullanıcı profillerinden hareketle dindar bireylerin gündelik göstergelerine odaklanılmıştır. Tesettür ve beden, bedeninin dinî ve bireysel tarzla sunumu alternatif tavrı açık etmiştir. Mekân kategorisi dinsel ve bireysel aidiyetle birlikte ele alınmıştır. Bu bağlamda huzur, sevgi, mutluluk, şükür, özgürlük gibi duygu kodları mekândan alınan ve dindar bedenin aidiyetini tamamlayan kodları oluşturmuştur. Bu tamamlanma modern yaşamdaki dinsel yaşam biçiminin olumlanması şeklinde gösterilmiştir. Instagram kullanımına alternatif yaşam biçimi deneyimlerini olumlayan bir sanal kamu olarak bakmak araştırmayı farklı kılmıştır. Bu noktada çalışmada, dijital dünyada dinî kimliklerin değişimi ve görünürlüğüne geleneksel dinî görünüm ve alternatif tavır bağlamında bakılmıştır. Çalışmada dindarlık deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi için kullanıcı profilleri, benzer kullanıcılar arasından seçilmiştir. Instagram aracılığıyla farklı dindarlıklar sergileyen profillerin karşılaştırmalı incelemesi yapılarak farklı bireyselleşmelere yönelik bir analiz ortaya çıkarılabilir. Bu araştırmada yalnızca kullanıcı algısına yönelik bir perspektif oluşturulmuştur. Takipçi etkileşimlerini dikkate alarak perspektif genişletilebilir. Bunun için kullanıcı ve takipçi deneyimlerine yönelik, görsel incelemeleri ve kullanıcı algısını saha deneyimleriyle destekleyen iki taraflı bir araştırma yürütülebilir.

Kaynakça

- Arendt, H. (1994). *İnsanlık durumu* (1.b) (B. S. Şener, Çev.). İletişim Yayınları.
- Atay, T. (2018). *Görünüyorum o halde varım meşhuriyet çağında kültür ve insan*, Can Sanat Yayınları.
- Bauman, Z., & Lyon, D. (2016). *Akışkan gözetim* (2.b) (E. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Böke, K. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*, Alfa Kitap.
- Bullock, K. (2005). *Müslüman kadınları ve tesettürü yeniden düşünmek tarihsel ve modern klişelere meydan okumak* (1. b.) (M. Sevikler, Çev.). Karakalem Yayınları.
- Bulut, Z., & Doğan, O. (2016). The ABCD typology: Profile and motivations of Turkish social network sites users. *Computers in human behavior*, 67(2017), (73-83).
- Campbell, H. A. (2005). Spiritualising the internet: Uncovering discourses and narratives of religious internet usage. *Online-heidelberg journal of religions on the internet*, 1(1), (1-26). <https://doi.org/10.11588/rel.2005.1.381>
- Campbell, H. A. (2012). Understanding the relationship between religion online and offline in a networked society. *Journal of the American academy of religion*, 1(80), (64-93). <https://www.jstor.org/stable/41348770>
- Can, İ., & Ulutaş, E. (2021). *Teşhir toplumu bir duyu sosyolojisi denemesi* (1. b.). Ketebe Yayınları.

- Casstells, M. (2013). *İsyen ve umut ağırları internet çağında toplumsal hareketler*, (1. b.). (E. Kılıç, Çev.). Koç Üniversitesi.
- Creswell, J., W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (3.b.). (S. B. Demir, Çev.). Eğiten Kitap.
- Creswell, J., W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*, (6. b.). (M. Bütün, Çev.). Siyasal Yayınları.
- Çevik, N. (2017). *Türkiye ve ötesinde Müslümanlık modern dünyada din*, (E. Genç, Çev.). Hece Yayınları.
- Demir, S., T. (2017). *Ten medeniyeti modern kültürde beden ve ötesi*, (1.b.). Açılım Kitap.
- Dereli, M. D. (2019). Dini kimliklerin siber uzamda akışkanlaşması. *İnsan ve Toplum*, 9(1), 85-116.
- Dereli, M. D. (2020). *Sanala veda: Sosyal medya ve dönüşen dindarlık*. Nobel Yayınları.
- Eken, M. (2015). Modern görsel kültür bağlamında medyatik din olgusu. *Dijitalleşen din (Medya ve din 2)* (1. b.). M. Çamdereli, Önay Doğan B, & N. Kocabay Şener (Ed.). (411-430) içinde, Köprü Kitapları.
- Eken, M. (2021). *Çevrim içi dindarlık: M neslinin inanç pratikleri*. Nobel Yayınları.
- Ellul, J. (2017). *Sözün gözden düşüşü* (1.b.). (E. C. Ercan, Çev.). Sentez Yayınları.
- Goffmann, E. (2018). *Günlük yaşamda benliğin sunumu* (B. Cezar, Çev.). Metis Yayınları.
- Gökçen, A. (2022). Görmenin toplumsallığı. *Duyu sosyolojisi teorik ve gündelik tartışmalar* (1. b.). İ. Can & E. Ulutaş, (Ed.) (109-134) içinde, Nobel Yayın.
- Göle, N. (2021). *Melez desenler İslam ve modernlik üzerine*. Metis Yayınları.
- Gürbilek, N. (2001). *Vitrinde yaşamak 1980'lerin kültürel iklimi* (3.b.). Metis Yayınları.
- Hazır, M. (2019). Siber toplumda mahremiyetin dönüşümü. *Mahremiyet hayatın sırları ve sınırları*, N. Şişman (Ed.) (145-161) içinde, İnsan Yayınları.
- Janmohammed, S. (2018). *M Nesli yeni Müslüman gençlik*, (E. Kızılelma, Çev.). Kaknüs Yayınları.
- Karakuyulu, E., & Eğinli, T., A. (2023). Sosyal medyada benlik sunumu: Instagram'da influencer'ların benlik sunumunda sözsüz davranış unsurlarına yönelik bir araştırma. *International Academic Social Resources Journal*, 8(50), (2813-2822).
- Kim, H., D., & Seelly, K., N. (2017). Do you prefer, Pinterest or Instagram? The role of image-sharing SNSs and self-monitoring in enhancing ad effectiveness. *Computers in human behavior*, 2017(70), (535-543).
- Kozanoğlu, C. (1995). *1980'lerden 90'lara Türkiye ve starları cilâlı imaj devri*, İletişim Yayınları.
- Merleau-Ponty, M. (2020). *Algının fenomenolojisi* (2.b.) (E. Sarıkartal & E. Hacımuratoğlu, Çev.) İthaki Yayınları.
- Miles, B., M., Huberman, M., & Saldana, J. (2023). *Nitel veri analizi*, (1.b.) (A. Ersoy, Çev.).
- Niedzwiecki, H. (2019). *Dikizleme günlüğü*, (G. Gündüç, Çev.) Ayrıntı Yayınları.

- Novaro-Yaşın, Y. (2012). Kimlik piyasası metalar, İslamcılık, laiklik. *Kültür fragmanları Türkiye’de gündelik hayat* (3.b) D. Kandiyoti & A. Saktanber (Ed.), (229-258) içinde, Metis Yayınları.
- Piela, A. (2023). Kimlik: “Niqab yüzümün zarif bir uzantısıdır”: YouTube’daki yaşam akışı videolarında meta-ihtida olarak niqab tercihi. *Dijital din dijital medyada dinî pratikleri anlamak* (1.b). H. A. Campbell & R. Tsuria (Ed.). (Ö. F. Cengiz, D. E. Cengiz, & M. N. Sağır, Çev.). (282-296), İz Yayıncılık.
- Sartori, G. (2006). *Görmenin iktidarı homo videns: Gören insan* (2.b) (G. Batuş & B. Ulukan, Çev.) Karakutu Yayınları.
- Shilling, C. (2003). *The body and social theory* (2.b). Sage Publication.
- Sontag, S. (1999). *Fotoğraf üzerine* (2.b) (R. Akçakaya, Çev.). Altıkkırbeş Yayın.
- Tarhan, H. (2023). MAXQDA nitel ve karma yöntemler araştırmaları veri analizi programı ile nitel araştırmalar ve eylem araştırmaları. *Sosyal bilimlerde nitel araştırmalar ve eylem araştırmaları: Yaklaşımlar, yeni arayışlar ve uygulamalar* (1.b) S. Toraman Türk (Ed.). (231-262) içinde, Pegem Akademi.
- Tuğal, C. (2011). *Pasif devrim İslami muhalefetin düzenle bütünleşmesi*, (2.b) Koç Üniversitesi Yayınları.
- URL-1. (t.y.). Geliş tarihi 08 Ağustos 2024, gönderen <https://www.youtube.com/watch?v=vuu1H4oaPfk>.
- Yıldırım, E. (2016). *Neoliberal İslamcılık 1980-2015 İslamcılarının dünya sistemine entegrasyonu* (1.b). Pınar Yayınları.
- Zhang, Y., & Wildemuth, B., M. (t.y.). *Qualitative analysis of content*. Geliş tarihi 27 Kasım 2022, gönderen https://www.ischool.utexas.edu/~yanz/Content_analysis.pdf.

Son Notlar

¹ MAXQDA genellikle nitel ve karma yöntemlerin veri analizinde tercih edilmekle birlikte araştırma bulgularını toplama, kodlama, görselleştirme, buradan kavram haritaları çıkarma gibi işlevleri karşılamaktadır. Verilerin toplanması, düzenlemesinin yapılması ve verilere yönelik daha verimli işlemler yapılabilmesi MAXQDA ile sağlanmaktadır. Kodlama, memo ekleme ve veri parçalarını etiketleme gibi özellikler bu işlemlerden birkaçıdır (Tarhan, 2023, s. 231-261).

² Beden sunumunun olumlu bir pürüzsüzlüğe taşınması için gerekli basamaklar “en güzel” olana profil sahibi ve takipçilerin inanması bakımından önemlidir. Bu açıdan Instagram’ın da kullanıcıları hazırlayan bir sahne arkası vardır. Bir performansın kendinin ötesinde bir şeyler ifade edebilme yeteneği burada gelişmektedir. Vitriini oluşturacak dekorların görünen ve görünmeyen parçaları burada ayarlanarak kusurları gözden geçirilmektedir. Oyuncunun rahatladığı ve büründüğü benlikten çıkabilmesi ancak burada gerçekleşmektedir (Goffmann, 2018, s. 112). Sahne arkasından sonra vitrinde sunulmak üzere hazırlanan güzel bir Instagram profilinin nasıl oluşturulacağı tanınmış kişi olmak için hazırlık yapan kullanıcının herkes tarafından kabul görmesi için önemli bir sorudur. Bunun için içerik alanını belirlemek profilin ilgi görmesi için önemli bir basamaktır. Moda, sağlık, tatil, gezi, güzellik, komedi vs. gibi içeriklerden birine yönelik temalardan biri seçilip alan üzerine yoğunlaşılması gerekmektedir. Sonraki süreçte renk uyumunun ayarlanması –yazın daha açık tonlarda pembemsi, hafif ve yumuşak tonlar, sonbahar için daha koyu renkler gibi- gerekmektedir. Renk tonu ayarlandıktan sonra fotoğraflar bir pro (profesyonel) gibi editlenmelidir. Editleme için kullanılan app’ler facetune ve lightroomdur. Facetune yüzün pürüzsüzleştirilmesine yararken, lightroom filtreleme ile renklendirilmektedir. Bu aşamalar geçildikten sonra fotoğrafın profilin neresinde güzel duracağı sorusu önem kazanmaktadır. Bunun için kullanılan uygulama ise planoly’dir. Planoly fotoğraflar Instagram’a yüklenmeden önce yer değiştirme yapmaya yaramaktadır. Bu sayede hangi fotoğrafın hangi fotoğrafla daha uyumlu durduğu önceden planlanmaktadır. Sonuncu ve en önemli basamak farklılık yaratmadır. Örneğin yaprak pozu gibi herkesin yaptığı pozlar değil de daha orijinal olma çabası tanınmış bir kullanıcının popülerliğini koruması için önemlidir. Bir kullanıcı yaratıcı olmalı ve değişik pozlar üretmelidir. Bu yüzden başkalarını kopyalamaktan kaçınarak başka insanların Instagram hesaplarını takip etmelidir. Nitekim onun kendi orijinalini bulması için başkalarından ilham alması gerekmektedir (URL-1). Instagram kullanıcısının

sıradan hallerini sıradışılaştırması, üstelik bunu orijinallik adı altında gerçekleştirmeye çalışması fotoğrafın onun tanımlanmasındaki yerini göstermektedir.

³ Bu paylaşım, kullanıcının 2023 yılında paylaştığı bir gönderidir. Araştırma kapsamında 2024 yılındaki gönderiler veri olarak kullanılmıştır. Fakat bu gönderi, kullanıcı profillerinin deneyimlerini yansıtan genel bir örneklik oluşturduğu için önemli görülmüştür.

⁴ Burada Manuel Casstellss'in sosyal ağlar için yaptığı çıkarım açıklayıcıdır. Castells (2013, s. 18), bireylerin korkularını, üzüntü ve umutlarını internetin serbest kamusal alanında paylaştığını, birbiriyle bağlar kurarak, çok sayıda varoluş kaynağından projeler hayal ederek, bireysel görüşlerden ya da örgütsel bağlılıklardan bağımsız ağlar kurarak aştığını ifade etmektedir. Bireylerin korkularını aşmak için kullandığı mekân “yalnızca yaşananların değil yaşanmamış ya da hiç yaşanmayacak olanların da dolaşımında olduğu bir ağdır” (Hazır, 2019, s.147).

⁵ Bu paylaşım, kullanıcının 2023 yılında paylaştığı bir gönderidir. Araştırma kapsamında 2024 yılındaki gönderiler veri olarak kullanılmıştır. Fakat bu gönderi, kullanıcı profillerinin deneyimlerini yansıtan genel bir örneklik oluşturduğu için önemli görülmüştür.

A Content Analysis on Religious Daily Indicators in Instagram Posts

Rukiye GEÇER*

Fatma KONU**

Extended Abstract

Introduction

Periodic evaluations that include the subject's attitude towards traditional religious appearance and social order changing are frequently encountered in studies. A general situation regarding this is that the attitude in question has been realized in the form of integration with the order and adaptation to the order. The need for integration with the order and adaptation to the order increases the need for alternative orientations that will support the attitude towards these. The effectiveness of social media in this process is important in terms of the easier dissemination of alternatives.

Religious daily indicators in Instagram posts vary depending on the structural characteristics of the platform. Instagram's perception of the subject with its visual value and its presentation of content within this framework determines the quality of the content created. Sharing the visual value at a certain moment through photographs shows that these qualities are formed around instantaneous sending and rapid dissemination. User posts that create their content with religious daily indicators have these qualities. In fact, users create their content that gives meaning to human existence in the world through an alternative physical appearance, spatial experience and emotional expressions. The clothing style, spatial experience and emotional state of the users are created in the context of religious well-being, and an example of religious daily life is presented in modern life.

In the section explained as religious daily indicators, importance is given to this situation. Religious experiences that are decisive for people's individual identities and create certain life practices are shown on the social media platform. Instagram creates an alternative space where individuals can show their religious practices, the balance they establish between daily life, religion and modern life. Thanks to this alternative space, the religious body, religious space and religious feelings; domestic relations as a religious privacy area are concretized and shown in the

* Res. Assist. Dr., Samsun University, e-mail: rukiye.gecer@samsun.edu.tr, orcid.org/0000-0001-7149-7606, Samsun, Türkiye

** Res. Assist., Fırat University, e-mail: ftunctan@firat.edu.tr, orcid.org/0000-0002-4162-9492, Elazığ, Türkiye

personal experiences of the users. As a result of the research, it was noticed that religious user profiles use Instagram as a virtual public where they reflect their beliefs and alternative lifestyles. Users make their religious values and attitudes visible in modern life by creating an exemplary lifestyle pattern through their experiences. The alternative public created by the users provides the necessary equipment for users to take responsibility and set an example. In this way, female users both create a public where they express themselves and upload content that creates a positive effect for their followers and makes sense of their followers' life experiences.

Method

In this study, an analysis was conducted on how religious daily experiences are shown on Instagram. The qualitative research type formed the course of this study. Content analysis technique was used for coding post descriptions and analyzing the codings. The user profiles examined in the study are profiles whose contents were created by female users. The reason for choosing female user profiles is that the female body is considered important in the context of traditional religious visibility and alternative attitude. Contents that come to the fore with religious daily indicators also focus on female user profiles. Before deciding on the user profiles, a user profile with similar intentions was created by the researcher, and user profiles that presented themselves as women and men for a certain period of time were examined. It was observed that the presentation of a body, space and emotion within the framework of traditional religious appearance and alternative attitude was concentrated on female user profiles. In this context, the importance given to the religious visibility of the female body on Instagram was discussed in detail.

Approximately forty profiles were examined through the new user profile created by the researcher. The list of followers belonging to any user account was used to access the profiles. Among the examined profiles, profiles that prioritized physical, spatial and emotional experiences in the connection between daily and religious life were determined as the profiles to be included in the research process. Since the 19 examined profiles provided data saturation, no further profile examination was required. Within the scope of the research, 1671 posts from nineteen Instagram accounts -shared in 2024- that are open to everyone's access and that create profile content in a way that can show religious daily life were examined. From these posts, 169 post descriptions that have the quality of "religious daily indicators" were selected. Post descriptions were coded with the MAXQDA (2022) program.

Conclusion

The three basic categories determined in the research were; body, space and emotion, woman and family emphases. Users exhibited religious indicators with body representations. Concepts such as hijab, worship, halal lifestyle were visualized by using the body as a representation tool. For example, hijab is a representation for the body's compliance with religious rules in the posts. Users showed space and emotion in a way that supports religious indicators. While sacred areas such as home, mosque and Kaaba are used as places; these places are completed with feelings such as peace, love and loyalty. In addition, freedom and different ways of thinking were completed with travels made through different geographies. Users showed women and family as an environment representing religion, body, space and emotion.

Posts; showed religious meanings towards husband-wife relations, mother-child relations and family togetherness in general.

The findings obtained from the examined user profiles showed that religious women attach importance to privacy in their Instagram use. However, this did not mean that women were completely invisible. On the contrary, users offer an alternative model by sharing posts that support visibility in modern life through their physical, spatial and emotional experiences. Users create an alternative religious body, religious space, religious emotion and religious privacy area by sharing posts that represent visibility in public areas such as fashion, travel and work life. In this way, users create a personal expression area where they can expand their visibility areas and set an example for other participants in the public with the expression area they offer. At the same time, users offer an alternative lifestyle by affirming their bodies, spaces and emotions with religious references.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı/ Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları yazar sırasına göre %70 ve %30 şeklindedir.
The authors contributed to the study at a ratio of 70% and 30%, respectively, in accordance with the order of authorship.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale intihal.net yazılımıyla taranmıştır. İlgili dergi kurallarına uygundur.
This article has been scanned using the intihal.net software and adheres to the relevant journal's guidelines.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.
This study adheres to the rules specified under the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive."